

Dorota Drzewiecka*
Kraków

Powiatowe Archiwum Państwowe w Krakowie 1959–1975

Abstract

The Polish State District Archives functioned in the years 1950–1975, with their tasks including primarily the accession and appraisal of new records. The State District Archives of Kraków existed between 1959 and 1975 as an independent institution, albeit under the supervision of the State Archives of the City and Voivodeship of Kraków. The directors of this institution were, consecutively: Stanisława Kloc, Bogdan Krauze and Aleksander Litewka. One of its most important tasks was to control the repositories of records in several dozens of institutions in Kraków and the surrounding municipal region. By 1970, the State District Archives of Kraków had collected twenty-five archival fonds. Five years later, the institution was liquidated alongside districts themselves, as a result of administrative reforms in Poland, with its fonds being transferred to the State Archives of the City and Voivodeship of Kraków.

Keywords: state district archives, Kraków, records appraisal, control of record repositories

Słowa kluczowe: powiatowe archiwa państwowe, Kraków, selekcja materiałów archiwalnych, nadzór archiwalny

Po II wojnie światowej wprowadzono w Polsce model scentralizowanej sieci archiwalnej. W miejsce reaktywowanego Wydziału Archiwów Państwowych, dekretem z 1951 r. utworzono Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych (dalej: NDAP) – urząd obsługujący Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych¹. Podlegał on bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów, a jego celem było kierowanie całokształtem działalności archiwów państwowych. Ich właściwość terytorialna odpowiadała podziałowi administracyjnemu kraju². Sieć archiwalna składała się z trzech rodzajów instytucji: centralnych i wojewódzkich, podległych bezpośrednio NDAP oraz powiatowych – podległych NDAP za pośrednictwem archiwów wojewódzkich. Archiwa powiatowe

* Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Instytut Historii i Archiwistyki; e-mail: dorota.drzewiecka@up.krakow.pl; ORCID iD: 0000-0001-7341-0754

¹ Dz.U. 1951.

² Zasady organizacji sieci archiwalnej – zob. Monitor Polski, 1952.

w Polsce zostały powołane do życia jeszcze w 1950 r.³ Najpierw stanowiły one oddziały powiatowe wojewódzkich archiwów państwowych, zaś rok później zostały przekształcone w powiatowe archiwa państwowe⁴. W 1950 r. na terenie województwa krakowskiego powołano archiwa terenowe w Bochni, Chrzanowie, Nowym Sączu⁵ i Tarnowie, będące oddziałami powiatowymi krakowskiej placówki. Po ogłoszeniu dekretu z 29 marca 1951 r. archiwa te zostały przemianowane na powiatowe archiwa państwowe, które – w myśl zarządzenia Prezesa Rady Ministrów z 14 stycznia 1952 r. – stanowić miały najniższe hierarchicznie ogniwa państwowej służby archiwalnej, działające w miastach powiatowych (będących siedzibami powiatowych rad narodowych), z wyjątkiem miast wojewódzkich, w których funkcje archiwów powiatowych spełniały archiwa wojewódzkie⁶. Latem 1952 r. utworzono kolejne archiwa powiatowe: 1 lipca w Nowym Targu, a miesiąc później w Jaśle⁷. Powiaty: krakowski, miechowski i olkuski oraz utworzony później powiat proszowski podlegały bezpośrednio Wojewódzkiemu Archiwum Państwowemu w Krakowie⁸. 1 sierpnia 1959 r. rozpoczęła funkcjonowanie powiatowa placówka w Oświęcimiu, a 1 października – w Żywcu. Interesujące nas Powiatowe Archiwum Państwowe w Krakowie (dalej: PAP w Krakowie) rozpoczęło swą działalność 1 września 1959 r., obejmując tereny trzech powiatów: krakowskiego, miechowskiego i proszowskiego⁹. Początkowo mieściło się w siedzibie Archiwum Państwowego Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego, w lokalu Oddziału II przy ul. Waryńskiego 6a (obecnie ul. Św. Gertrudy). W 1963 r., w związku z uzyskaniem przez archiwum wojewódzkie nowych pomieszczeń w budynku przy ul. Grodzkiej 54, archiwum powiatowe uzyskało w tym lokalu jeden pokój o pow. 45,06 m kw. Od tej pory ul. Grodzka 54 była oficjalnym adresem omawianej jednostki¹⁰.

Powiatowe Archiwum Państwowe w Krakowie zakończyło swą działalność w 1975 r., w wyniku reorganizacji administracji państwowej. Jego zasób włączono do Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Krakowie (wcześniej Archiwum Państwowe Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego). Pozostałe powiatowe archiwa państwowe: w Chrzanowie, Oświęcimiu i Żywcu zostały przemianowane na ekspozytury. Archiwum w Nowym Sączu i archiwum

³ Dz.U.M.O., 1950. Najpierw powiatowe archiwa państwowe utworzono w okręgach przemysłowych i w miastach, w których istniała duża ilość niezabezpieczonej dokumentacji. W sumie utworzono 54 placówki – zob. M. Bielińska, 1952, s. 220, eadem, 1955, s. 12–13.

⁴ Dz.U. 1951; zob. także: A. Kunisz, 1962, s. 103.

⁵ W 1958 r. Powiatowe Archiwum Państwowe w Nowym Sączu przekształcono w oddział terenowy Archiwum Państwowego Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego. Oddziały terenowe tworzone w placówkach posiadających bogaty, nawet dziewiętnastowieczny zasób i „pewne tradycje archiwalne”, A. Kiełbicka, 1989, s. 16.

⁶ Monitor Polski, 1952, § 6.

⁷ Powiatowe archiwum w Jaśle po trzech miesiącach działalności zostało włączone do Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Przemyślu, A. Kiełbicka, 1989, s. 16.

⁸ A. Kunisz, 1962, s. 105.

⁹ NDAP, 1959 r., A. Kunisz, 1962, s. 109.

¹⁰ Archiwum Narodowe w Krakowie (dalej: ANK), „Powiatowe Archiwum Państwowe w Krakowie 1952–1975” (dalej: „PAPwK”), sygn. 29/1129/6.

w Nowym Targu przekształcono w Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Nowym Sączu z siedzibą w Nowym Targu. Placówki w Bochni i w Tarnowie przekształcono w oddziały terenowe Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Krakowie¹¹.

Organizacja Powiatowego Archiwum Państwowego w Krakowie

Od początku istnienia w PAP w Krakowie zatrudniona była jedna osoba – na stanowisku dyrektora. Jako pierwsza funkcję tę pełniła Stanisława Kloc, wcześniej zatrudniona w Archiwum Państwowym w Krakowie¹². Po czterech latach, w sierpniu 1964 r., dyrektorem został Bogdan Krauze¹³, a w 1965 r. funkcję tę objął Aleksander Litewka¹⁴. 16 listopada 1969 r. personel PAP w Krakowie powiększył się o jedną osobę, przyjętą na pełny etat manipulantą – zatrudniono Emilię Żdziebło¹⁵. W źródłach można także znaleźć informacje o stanowisku pomocnika archiwalnego, którym w 1975 r. była Małgorzata Zajac¹⁶.

Powiatowe archiwa państwowe w Polsce (w tym PAP w Krakowie) były samodzielnymi jednostkami organizacyjnymi, podlegającymi pod bezpośredni nadzór archiwów wojewódzkich. Nadzór ten realizowany był na kilka sposobów, dokładnie opisanych w publikacjach A. Kiełbickiej i A. Kunisza¹⁷. Pierwszym z nich były inspekcje prowadzone przez dyrekcję archiwum wojewódzkiego, w ramach których sprawdzano wyniki ustalonych zasad pracy w zakresie analizy planów, sprawozdań oraz prac porządkowo-inwentaryzacyjnych¹⁸. Prowadzenie inspekcji leżało także w gestii pracownika archiwum wojewódzkiego sprawującego tzw. opiekę nad archiwum powiatowym. Koncentrowała się ona wokół zagadnień metodycznych i socjalno-bytowych. Jak pisze Kiełbicka, „Kierownictwo WAP [Wojewódzkiego Archiwum Państwowego] interweniowało niejednokrotnie u władz miejscowych w sprawie lokali dla archiwów powiatowych, a w roku 1975 również w sprawie zabezpieczenia akt zlikwidowanych urzędów szczebla powiatowego”¹⁹. W czasie, gdy PAP w Krakowie rozpoczynało swą działalność, funkcję opiekuna objął Zbigniew Wojas (wcześniej była nim Stanisława Pańków, następnie zaś Bolesław Szybałski²⁰), który sprawował ją do końca sierpnia 1960 r.²¹ Po nim obowiązki przejął

¹¹ A. Kiełbicka, 1989, s. 17.

¹² ANK, „PAPwK”, sygn. 29/1129/2.

¹³ Ibidem, sygn. 29/1129/6.

¹⁴ Ibidem, sygn. 29/1129/7. W celu podniesienia kompetencji Aleksander Litewka uczęszczał na zajęcia Podyplomowego Studium Archiwalnego II stopnia na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, zob. ibidem, sygn. 29/1129/17.

¹⁵ Ibidem, sygn. 29/1129/12; 29/1129/14.

¹⁶ Ibidem, sygn. 29/1129/17.

¹⁷ A. Kiełbicka, 1989; A. Kunisz, 1962.

¹⁸ A. Kiełbicka, 1989, s. 18.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ A. Kunisz, 1962, s. 116.

²¹ Zwolniony z tego stanowiska w związku z powołaniem go na przewodniczącego Wojewódzkiej Komisji Materiałów Archiwalnych w Krakowie – ANK, „Archiwum Państwowe w Krakowie”, sygn. 29/819//265.

Henryk Dobrowolski – dyrektor Archiwum Państwowego Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego²².

Kolejną formą sprawowania przez archiwum wojewódzkie nadzoru nad archiwum powiatowym były, odbywające się kwartalnie, dwu-, trzydniowe odprawy szkoleniowe, poświęcone zarówno zagadnieniom szkoleniowym, konsultacjom, jak i sprawom administracyjnym. Wspólnie omawiano na nich zagadnienia metodyczne oraz prowadzono ćwiczenia praktyczne z zakresu prac archiwalnych²³. I tak, dla przykładu, w 1959 r. odbyły się 4 jednodniowe odprawy (w lutym, w czerwcu, w październiku i w grudniu). Utworzone we wrześniu omawiane archiwum wzięło udział w dwóch ostatnich²⁴. 7 października 1959 r., z udziałem zespołu doradczego, opracowano plany pracy archiwów powiatowych na rok 1960 i na lata 1961–1965, zaś 14 grudnia omówiono jednolity system prowadzenia bibliotek podręcznych w archiwach oraz – z udziałem Komisji Metodycznej – efekty dotychczasowych prac porządkowo-inwentaryzacyjnych nad aktami gminnych rad narodowych²⁵. Na podstawie wyników wizytacji i kursów szkoleniowych archiwum wojewódzkie zamieszczało w swoim rocznym sprawozdaniu z działalności, przesyłanym do NDAP, własną ocenę działalności archiwów powiatowych²⁶.

Ostatnią wreszcie formą nadzoru było włączanie kierowników archiwów powiatowych w działalność naukową archiwum wojewódzkiego. Przejawiało się to udziałem archiwistów powiatowych, często z referatami, w organizowanych zebraniach naukowych. Poza tym kierownicy placówek powiatowych włączani byli w skład komisji działających przy archiwach wojewódzkich i uczestniczyli w życiu związkowym²⁷. Zgodnie z wytycznymi NDAP dokładano starań, by wypracować dobre zasady współpracy z archiwami powiatowymi, przyjmując zasadę, że archiwum wojewódzkie służy im metodycznym wsparciem²⁸.

Funkcje Powiatowego Archiwum Państwowego w Krakowie

Wspomnianym już zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z 1952 r. w sprawie sieci archiwalnej, do zadań powiatowych archiwów państwowych zaliczono zabezpieczanie, porządkowanie i przekazywanie do wojewódzkich archiwów państwowych materiałów archiwalnych z podległego terenu. Wyraźnie tu należy podkreślić, że do momentu wejścia w życie rozporządzenia

²² ANK, „PAPwK”, sygn. 29/1129/2: Zarządzenie wewnętrzne Dyrektora Archiwum Państwowego M. Krakowa i Województwa Krakowskiego z dnia 18 sierpnia 1960 r. w sprawie nadzoru nad archiwami powiatowymi.

²³ A. Kiełbicka, 1989, s. 18, A. Kunisz, 1962, s. 116.

²⁴ Pierwsze szkolenie dotyczyło wydawania zezwoleń na niszczenie akt, drugie realizacji pięcioletniego planu prac porządkowo-inwentaryzacyjnych.

²⁵ ANK, „Archiwum Państwowe w Krakowie”, sygn. 29/819/266.

²⁶ A. Kiełbicka, 1989, s. 18.

²⁷ Ibidem, s. 17–18, A. Kunisz, 1962, s. 116.

²⁸ A. Kiełbicka, 1989, s. 17–18.

o państwowym zasobie archiwalnym z 1957 r.²⁹, archiwa powiatowe miały tylko przejściowo przechowywać posiadane akta, które następnie – po selekcji i uporządkowaniu – trafiać powinny były do archiwów wojewódzkich³⁰.

Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych, w piśmie okólnym z 29 lutego 1952 r. w sprawie zabezpieczania i przejmowania akt przez powiatowe archiwa państwowe, przypomniał tekst instrukcji w sprawie prowadzenia oddziałów powiatowych. Wyraźnie zaznaczono, że do archiwów powiatowych trafiać ma dokumentacja urzędów, instytucji i przedsiębiorstw państwowych i uspołecznionych po pięcioletnim okresie jej przechowywania w składnicach akt³¹, a także dokumentacja urzędów i instytucji likwidowanych (przy czym ma być ona odpowiednio uporządkowana) oraz dokumentacja nieposiadająca dysponenta lub narażona na zniszczenie. Spośród zabezpieczonych bądź przejętych przez archiwa powiatowe materiałów, w magazynach miały być przechowywane przede wszystkim te wytworzone po 1918 r., zaś archiwalia wytworzone wcześniej należało zabezpieczyć i przekazać do właściwego archiwum wojewódzkiego. Nad stanem przechowywanej w składnicach akt dokumentacji, wytwarzanej po 1945 r. przez urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa, zobowiązani byli czuwać kierownicy odpowiednich terytorialnie archiwów powiatowych. Do ich zadań należała pomoc w organizowaniu składnic i ich wizytowanie³².

Ustalenia te doskonale obrazują początki archiwów powiatowych w Polsce, nawiązujących charakterem do archiwów przejściowych organizowanych po zakończeniu II wojny światowej m.in. w USA i w Wielkiej Brytanii³³. Zapewne wpłynęły na organizację oraz metody pracy PAP w Krakowie. Jednak biorąc pod uwagę fakt, że omawiana placówka rozpoczęła swą działalność w 1959 r., wyraźnie trzeba zaznaczyć, że przyszło jej funkcjonować w zmienionej sytuacji prawnej. W 1957 r. bowiem placówkom powiatowym przyznano prawo gromadzenia i wieczystego przechowywania zasobu historycznego wytworzonego na podległym im terytorium, zmieniając ich przejściowy charakter. Zapewne miała rolę w podjęciu takiej decyzji odegrała też szeroko zakreślona przez Polskie Towarzystwo Historyczne akcja polegająca na prowadzeniu badań regionalnych³⁴. Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych ustalił wytyczne, zgodnie z którymi archiwa powiatowe sta-

²⁹ Dz. U., 1957.

³⁰ A. Kunisz, 1962, s. 103–104.

³¹ Do końca lat 50. XX w. termin „składnica akt” używany był na oznaczenie archiwum zakładowego. W latach 60. nastąpiło upowszechnienie terminu „archiwum zakładowe”, często jednak te dwa pojęcia były używane zamiennie. Wyraźne ich rozróżnienie wprowadziła ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach z 1983 r.

³² NDAP, 1952, s. 21–22.

³³ R. Degen, 2016, s. 33–54; D. Drzewiecka, 2016, s. 13–32.

³⁴ A. Kiełbicka, 1989, s. 54–55. § 7 rozporządzenia z 1957 r. mówi, że materiały archiwalne wchodzące w skład państwowego zasobu archiwalnego przechowywane są w centralnych, wojewódzkich i powiatowych archiwach państwowych. O konieczności przekształcenia archiwów powiatowych w placówki posiadające zasób historyczny pisał m.in. archiwista powiatowy z Mrągowa, zob. T. Młodkowski, 1955, s. 77.

ły się placówkami „[...] przechowywanymi stały zasób historyczny przy zachowaniu zasady pertynencji zasobów aktowych poszczególnych regionów; sprawującymi opiekę nad narastającym zasobem archiwalnym na podległym ich kompetencji terenie; stanowiącymi ośrodki badawcze i kulturalne w terenie”³⁵. Gromadzony zasób miał obejmować głównie wiek XIX i XX, chyba że archiwa te miały już w zasobie materiały starsze.

Godny uwagi jest fakt, że w wyniku zmiany charakteru archiwów zostały one jednocześnie zobowiązane do skorygowania dotychczasowych prac w zakresie opieki nad narastającym zasobem archiwalnym poprzez: „[...] selekcję wizytowanych zakładów pracy, a tym samym zmniejszenie ilości wizytacji przez ograniczenie ich do tych zakładów, które są pod specjalną opieką archiwum; wprowadzenie form metodycznej wizytacji składnic akt; zmianę form szkolenia personelu składnic (konferencje branżowe); zwiększenie udziału kierowników PAP w pracach WKBA [Wojewódzkiej Komisji Brakowania Akt]”³⁶.

Kontynuując wątek zabezpieczania akt i związanego z tym nadzoru nad narastającym zasobem archiwalnym wypada wspomnieć o zarządzeniu Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 1960 r., zgodnie z którym archiwa powiatowe sprawowały nadzór nad składnicami akt urzędów, organizacji, instytucji i przedsiębiorstw na szczeblu powiatu (miasta) i gromady, archiwa wojewódzkie zaś nad składnicami akt urzędów, organizacji i instytucji na szczeblu województwa i tych powiatów (miast), na których obszarze sprawuje archiwum bezpośredni nadzór³⁷. W 1963 r. krakowskie archiwum powiatowe specjalną opieką obejmowało składnice akt w szesnastu zakładach pracy³⁸.

³⁵ NDAP, 1958 r., s. 258–259.

³⁶ Ibidem. W wytycznych określono także zakres stosunków archiwów powiatowych z archiwami wojewódzkimi. Wcześniej archiwa powiatowe w znacznie większym stopniu niż wojewódzkie obciążone były pracami z zakresu nadzoru nad narastającym zasobem archiwalnym. A. Kielbicka, 1989, s. 28 wspomina, że „[...] w 1954 r. na każdym kierowniku PAP ciążył obowiązek wizytowania 150 składnic, a więc o 30 więcej niż na całym WAP. W tym okresie działalności archiwów powiatowych było to jednak szczególnie ważne i konieczne, kierownictwa przedsiębiorstw bowiem, instytucji, a nawet władze administracyjne w niewielkim stopniu rozumiały potrzebę wykonywania zaleceń archiwalnych. W większości interwencje archiwów powiatowych traktowane były lekceważąco i rzadko respektowane. Czasami zdarzało się, że pracownicy wizytowanej instytucji, z jej kierownictwem włącznie, nie orientowali się, kto i z czyjego polecenia do nich przychodzi, a żądanie otoczenia opieką składnicy akt traktowano jako niczym nieuzasadniony narzucony obowiązek. Większość instytucji nie przejawiała dostatecznej troski o zabezpieczenie swej produkcji aktowej; nie dokonywano właściwej selekcji i brakowania akt. Były przypadki niszczenia całych zespołów aktowych, szczególnie instytucji likwidowanych lub zreorganizowanych”.

³⁷ NDAP, 1960, s. 79–80.

³⁸ Były to: Prezydium PRN w: Krakowie, Miechowie i Proszowicach; Prezydium MRN w: Skawinie, Wieliczce, Miechowie, Proszowicach i Słomnikach; Prezydium GRN w: Liszczach, Węgrzyczach, Ojcowie, Raclawicach, Makocicach, w Wawrzeńczycach; Żupa Solna w Wieliczce, Skawieńskie Zakłady Metalurgiczne w Skawinie (później Huta Aluminium w Skawinie), zob. ANK, „PAPwK”, sygn. 29/1129/2.

Kolejne zarządzenie dotyczące sprawowania nadzoru przez archiwa powiatowe ukazało się w połowie 1963 r. Wówczas uporządkowano także kwestie rozmieszczenia państwowego zasobu archiwalnego wytwarzanego po 22 lipca 1944 r. Materiały urzędów i instytucji o charakterze powiatowym i niższym trafiały do archiwów powiatowych lub oddziałów terenowych archiwów wojewódzkich. Jednocześnie zdefiniowane zostało pojęcie nadzoru nad przydzielonymi archiwami zakładowymi (wcześniej składnicami akt – zob. przypis 31), uznając, że jest to „[...] wizytowanie archiwów zakładowych, instruowanie pracowników tych archiwów, wydawanie zezwoleń na niszczenie materiałów archiwalnych (zarządzenie nr 1 NDAP z 15.01.1959), jak też opiniowanie normatywów kancelaryjnych (instrukcji kancelaryjnych, wykazów akt) oraz instrukcji o organizacji i zakresie działania archiwów zakładowych”³⁹. W 1964 r. liczba archiwów zakładowych podlegających pod specjalny nadzór PAP w Krakowie uległa znacznemu zwiększeniu⁴⁰.

Jednak – w opinii archiwistów pracujących w archiwach powiatowych – kwestie związane z nadzorem archiwalnym były niewystarczająco uregulowane. Sugerowano wręcz konieczność jego wzmożenia⁴¹. W latach 1970–1971 ukazały się zatem nowe normatywy regulujące to ważne zagadnienie. Archiwa powiatowe w uzasadnionych przypadkach (zgodnie z właściwością terytorialną) mogły nadzorować instytucje szczebla wojewódzkiego⁴².

Udział PAP w Krakowie w pracach nad narastającym zasobem archiwalnym przedstawia poniższa tabela.

³⁹ NDAP, 1963, s. 95–96.

⁴⁰ Komórką pozostającą pod specjalną opieką, poza wymienionymi w przypisie 38 (poza Prezydium GRN w Ojcowie i Prezydium GRN w Makolicach), było archiwum Elektrowni w Skawinie. Z przytoczonego wykazu proponowano wyłączenie spod specjalnej opieki Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Węgrzcach, z uwagi na mały zakres działania i niewielką produkcję aktową. Jednocześnie archiwum powiatowe zaproponowało objęcie specjalną opieką nowych zakładów pracy w powiatach – krakowskim: Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Luborzycy, Sąd Powiatowy dla p. krakowskiego w Krakowie, Instytut Metali Lekkich (lub Nieżelaznych) w Skawinie, Skawińskie Zakłady Koncentratów Spożywczych, Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Świątnikach Górnych, Zabierzowska Fabryka Maszyn w Zabierzowie; miechowskim: Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Książu Wielkim, Sąd Powiatowy w Miechowie; proszowskim: Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Brzesku Nowym, Powiatowy Związek Kółek Rolniczych w Proszowicach. Powyższe wnioski wynikały z historii instytucji i terenu ich działalności, charakteru przechowywanego zasobu dość rozległego pod względem chronologicznym i znaczenia dla przyszłych badań z dziedziny przemian w życiu wiejskim. W ten sposób pod specjalną opieką PAP w Krakowie znalazłyby się 24 instytucje, w których istniało ogółem 30 archiwów zakładowych dokumentacji ogólnej i technicznej, zob. ANK, „PAPwK”, sygn. 29/1129/6.

⁴¹ K. Bielecki, 1970, s. 21.

⁴² NDAP, 1970, s. 123; NDAP, 1971, s. 125–128.

Tabela. Udział Powiatowego Archiwum Państwowego w Krakowie w pracach nad narastającym zasobem archiwalnym

Rok	Liczba wizytacji archiwów zakładowych (a. z.)	Liczba zezwoleń na zniszczenie akt	Liczba ekspertyz archiwalnych
1960	32 a. z., z czego 10 archiwów pod specjalną opieką	31	13
I półrocze 1962	Brak wpisu	20	7
1962	25 a. z.		
1963	7 a. z. (archiwów nieobjętych specjalną opieką)		
1964	5 a. z. (archiwów pod specjalną opieką), 2 wizytacje punktów skupu makulatury	15	3
1969	36 a. z., 5 zbiornic makulatury	15	10
1971	30 a. z.		
I półrocze 1972	14 a. z.	19	3 (dla składnic akt pod specjalnym nadzorem)
I półrocze 1973	15 a. z.		
I półrocze 1974	6 a. z. w 3 urzędach powiatowych, 4 a. z. urzędów miejskich, 4 a. z. innych instytucji		
I półrocze 1975	5 a. z., w tym 3 wizytacje w likwidowanych urzędach powiatowych w Krakowie, Miechowie i Proszowicach	14, zaopiniowano 3 wnioski o zezwolenia na brakowanie akt na zlecenie Komisji Oceny Materiałów Archiwalnych przy Archiwum Państwowym w Krakowie	
1975	4 wizytacje w a. z. likwidowanych urzędów powiatowych w Krakowie, Miechowie i Proszowicach. W późniejszym terminie przeprowadzono jeszcze po kilka lustracji w każdej z komórek likwidacyjnych, udzielając pracownikom wskazówek w zakresie zabezpieczenia akt. 10 wizytacji przeprowadzono w a. z. urzędów miejskich i gminnych powiatu krakowskiego. Pozostałe wizytacje przeprowadzono w przedsiębiorstwach przemysłowych, muzeum i biurze notarialnym		

Źródło: ANK, PAPwK, sygn. 29/1129/1–2; 29/1129/4–6; 29/1129/12; 29/1129/14–18.

Podsumowując, należy zaznaczyć, że do 1955 r. ustalanie listy zakładów, które należało wizytować, było dość przypadkowe. Po ukazaniu się pisma naczelnego dyrektora z 25 września 1955 r. w sprawie zasad selekcji instytucji produkujących akta, liczba wizytacji spadła, zaś w 1965 r. opracowano nowy wykaz składnic akt pod specjalną opieką, liczbę wizytacji utrzymując na tym samym poziomie (choć znacznie wzrosła ilość zakładów). W latach 1972 i 1974 opracowano nowe wykazy zakładów pracy objętych specjalnym nadzorem. Do sprawy powrócono także w 1975 r., w związku ze zmianą podziału administracyjnego. Ta praca nie została jednak zakończona⁴³.

Zgodnie ze wspomnianymi już wytycznymi Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 1958 r., archiwa powiatowe miały być ośrodkami badawczymi i kulturalnymi danego regionu⁴⁴. Omawiana placówka regularnie prowadziła prace nad ewidencją bibliografii regionalnej, ewidencją archiwaliów znajdujących się w muzeach oraz archiwaliów związanych z historią regionu pozostających w innych archiwach lub u osób prywatnych. Ponadto ewidencjonowano kartografika – jako odrębną grupę materiałów. Prowadzono też kartotekę artykułów prasowych⁴⁵. Głos w sprawie stworzenia z archiwów powiatowych profesjonalnej placówki badań regionalistycznych zabrał na łamach „Archeionu” M. Bandurka, który uważał, że chcąc być liczącymi się ośrodkami badań regionalistycznych, archiwa powiatowe powinny – obok gromadzenia zasobu zgodnie z zasadą pertynencji terytorialnej – sporządzać dla swych potrzeb również ewidencję (inwentarze) materiałów szczebla wojewódzkiego i centralnego, dotyczące terenu ich działalności, a następnie sporządzać mikrofilmy z tych materiałów. Bandurka podkreślał znaczenie prowadzenia prac regionalnych przez archiwa powiatowe. Jego zdaniem jednostki te powinny gromadzić nie tylko „tradycyjne archiwalia”, ale także „zbiory prywatne, pamiętniki, życiorysy i wspomnienia o działaczach z podległego im terenu”⁴⁶.

W ramach prac kulturalno-oświatowych archiwum współpracowało z nauczycielami i młodzieżą szkolną podległego terenu poprzez zorganizowanie odczytów na temat zadań archiwów państwowych i znaczenia przechowywanych w nich materiałów. Ponadto współpracowało z wydziałami kultury rad narodowych. Zadaniem archiwum było także zorientowanie się w działalności instytucji kulturalno-naukowych działających na podległym terenie i nawiązanie z nimi kontaktów⁴⁷. Dla przykładu warto przedstawić treść pisma z dnia 27 lipca 1960 r. skierowanego do Archiwum Powiatowego w Krakowie (z Archiwum Państwowego Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego): „Zgodnie z życzeniem kierowników powiatowych archiwów państwowych

⁴³ A. Kiełbicka, 1989, s. 32–33.

⁴⁴ NDAP, 1958, s. 258–259.

⁴⁵ ANK, „PAPwK”, sygn. 29/1129/2; ANK, „Archiwum Państwowe w Krakowie”, sygn. 29/819/266.

⁴⁶ M. Bandurka, 1968, s. 27–30. Artykuł ten środowisko archiwalne przyjęło z zainteresowaniem, czego wyrazem są trzy artykuły dyskusyjne zamieszczone także na łamach czasopisma „Archeion” rok później: E. Skalińska-Dindorfowa, B. Czajeczka, 1969, s. 66–68; Z. Rączka, 1969, s. 69–70; J. Grzybek, 1969, s. 70–72.

⁴⁷ ANK, „PAPwK”, sygn. 29/1129/1.

woj. krakowskiego, wyrażonym w czasie odprawy kierowników w dn. 1.07 br. Archiwum Państwowe w Krakowie przesyła plan udziału tamtejszego w obchodach 1000-lecia Państwa Polskiego, przedstawiony NDAP. Powiatowe Archiwum Państwowe w Krakowie: współudział w przygotowaniach uroczystych obchodów: 1. 88-lecia istnienia Miechowa w r. 1962, 2. 600-lecia istnienia Słomnik w r. 1963, 3. 100-lecia bitwy miechowskiej w r. 1963, 4. 170-tej rocznicy walk kościuszkowskich (bitwa raclawicka) w r. 1964. Poza tym: współudział w akcji odczytowej o tematyce ww. rocznic w porozumieniu z TWP, współpraca z miejscowym nauczycielstwem i młodzieżą szkół średnich poprzez objęcie jej akcją odczytową. Ponadto przewiduje się udział archiwów powiatowych woj. krakowskiego w uroczystych obchodach rocznic o znaczeniu ogólnym: 550-leciu zwycięstwa grunwaldzkiego, 100-leciu powstania styczniowego, 600-leciu założenia UJ, 20-leciu wyzwolenia Ziemi Krakowskiej, 20-leciu wydania Manifestu PKWN i istnienia PRL. Udział ten przejawia się przede wszystkim w wygłaszaniu odczytów i pogadanek w szkołach średnich i miejscowych radiowęzłach oraz w opracowywaniu artykułów i notatek do prasy codziennej na temat obchodzonych rocznic⁴⁸.

Inną, wartą odnotowania inicjatywą, było zorganizowanie wystawy w Skawińskich Zakładach Koncentratów Spożywczych pt. „Przeszłość naszych zakładów w dokumencie archiwalnym”, z okazji trwającego w dniach 9–16 maja 1973 roku IV Tygodnia Archiwów. Wystawę zwiedziło około 150 pracowników fabryki⁴⁹.

Zasób Powiatowego Archiwum Państwowego w Krakowie

Na początku swojej działalności omawiane archiwum nie posiadało własnego zasobu, a większość materiałów, która miała do tego zasobu być włączona, znajdowała się w magazynach Archiwum Państwowego Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego oraz w magazynach Archiwum Powiatowego w Oświęcimiu. Przez cały pierwszy rok istnienia PAP w Krakowie nie nastąpiło wydzielenie zespołów z archiwum państwowego i przekazanie ich do interesującej nas jednostki, zespoły te nie znajdowały odzwierciedlenia w różnego rodzaju sprawozdaniach tworzonych przez PAP w Krakowie. W tym czasie Archiwum Wojewódzkie jedynie prowizorycznie przekazało 19 kart zespołów (dotyczyły przeważnie akt prezydiów gromadzkich rad narodowych)⁵⁰.

Jednak już na koniec 1960 r. PAP w Krakowie miało 21 zespołów archiwalnych, liczących 79 mb. (963 j.a.), z czego 4 były zinwentaryzowane (21 j. inw.)⁵¹. Wśród pierwszych zespołów stanowiących zasób omawianego archiwum wymienić można: Sąd Karny w Krakowie (akta z lat 1921–1924), Okręgową Komendę Policji Państwowej w Krakowie oraz zespoły gmin wiejskich powiatu

⁴⁸ Ibidem, sygn. 29/1129/2.

⁴⁹ Ibidem, sygn. 29/1129/15.

⁵⁰ Ibidem, sygn. 29/1129/1.

⁵¹ Ibidem, sygn. 29/1129/2

miechowskiego⁵². Archiwum nadal nie posiadało własnego pomieszczenia magazynowego ani własnych regałów. Dokumentacja wchodząca w skład jego zasobu znajdowała się w magazynach Oddziału II, w Oddziale w Nowej Hucie i w Archiwum Powiatowym w Oświęcimiu.

W 1962 r. nastąpił wzrost liczby zespołów do 25, z czego nadal tylko 4 były zinwentaryzowane⁵³. Wzrost ten nie był wynikiem otrzymania przez PAP nowej dokumentacji, lecz wyłącznie rezultatem dokładnego sprawdzenia zawartości zasobu w czasie skontrum. Materiały nadal znajdowały się w tych samych magazynach⁵⁴.

W 1963 r. zasób PAP w Krakowie powiększył się o 4 nowe zespoły archiwalne (1269 j.a. – 36 mb.) Liczba zinwentaryzowanych zespołów nie uległa zmianie (4)⁵⁵. W 1963 r., w związku z uzyskaniem przez archiwum pokoju w gmachu przy ul. Grodzkiej 54, PAP otrzymało jednocześnie 14 metalowych regałów o łącznej długości półek 70 mb. Mimo to większość akt PAP w Krakowie w dalszym ciągu znajdowała się jeszcze w magazynach przy ul. Kasztelańskiej 27, Waryńskiego 8a, w Nowej Hucie i w Oświęcimiu. Bieżące potrzeby lokalowe zostały więc w zasadzie zaspokojone. Poważniejsze trudności miały powstać dopiero w najbliższym czasie – w chwili przejścia akt Żupy Solnej w Wieliczce⁵⁶.

W pierwszym półroczu 1964 r. zasób omawianej jednostki znowu powiększył się – teraz o około 860 jednostek – 67 mb.⁵⁷ Na koniec roku przechowywano w niej następujące zespoły archiwalne: Akta stanu cywilnego parafii powiatu miechowskiego z lat 1809–1862, Bank Ludowy w Miechowie (1924–1942), Bank Rzemieślników Chrześcijan w Miechowie (1928–1942), Bank Spółdzielczy w Miechowie (1924–1945), Kasa Stefczyka w Czaplach Małych (1937–1950), Kasa Stefczyka w Sławicach (1929–1952), Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Miechowskiego w Miechowie (1927–1951), Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Miechowskiego Oddział w Kazimierzy Wielkiej (1940–1943), Komunalna Kasa Oszczędności Powiatu Miechowskiego Oddział w Wolbromiu (1943–1950), Rejonowe Przedsiębiorstwo Młynów Gospodarczych w Miechowie (1951–1962), Wydział Powiatowy w Miechowie (1920–1948), Starostwo Powiatowe w Miechowie (1945–1946), Powiatowy Urząd Rozjemczy w Miechowie (1933–1939) i Żupa Solna Wieliczka (1774–1945)⁵⁸.

W 1967 r. w PAP w Krakowie można już było znaleźć także zespoły: Akta gmin wiejskich powiatu miechowskiego (1865–1954), Akta gmin wiejskich powiatu krakowskiego (1867–1954), Starostwo Powiatowe w Krakowie, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Krakowie (1945–1954), Wydział

⁵² Ibidem, sygn. 29/1129/3.

⁵³ Ibidem, sygn. 29/1129/5.

⁵⁴ Ibidem, sygn. 29/1129/4 i 29/1129/5.

⁵⁵ Ibidem, sygn. 29/1129/6.

⁵⁶ Ibidem, sygn. 29/1129/6.

⁵⁷ Ibidem, sygn. 29/1129/6.

⁵⁸ Ibidem, sygn. 29/1129/5 i 29/1129/6.

Powiatowy w Krakowie (1935–1950), Starostwo Powiatowe w Miechowie (1945–1949), Wydział Powiatowy w Miechowie (1920–1948), Państwowy Urząd Repatriacyjny – Oddział Powiatowy w Krakowie (1945–1949), Powiatowy Komitet Opieki Społecznej w Krakowie (1945–1949), Inspektorat Przystosowania Rolniczo-Wojskowego powiatu krakowskiego (1945–1950) oraz Akta kas i spółdzielni ludowych z powiatu miechowskiego (1913–1950)⁵⁹. W 1969 r. PAP w Krakowie otrzymało dodatkowo nowe pomieszczenie magazynowe i łączna powierzchnia magazynów wynosiła wówczas 59,46 m kw. Omawiane archiwum posiadało 22 zespoły liczące 5733 j.a., z tego 10 zespołów było zinwentaryzowanych. W ciągu 1969 r. zasób aktowy powiększył się o 183 j.a., które otrzymano od dwóch aktotwórców: Sądu Powiatowego w Miechowie i Prezydium Powiatowej Rady Narodowej, Wydział Spraw Wewnętrznych w Miechowie⁶⁰.

W 1970 r. na stanie archiwum było 25 zespołów o rozmiarze 180,5 mb. (5791 j.a.). Faktycznie z zewnątrz wpłynął tylko 1 zespół – Akta Miasta Skawiny, pozostałe zaś 2 (Powiatowa Rada Narodowa 1945–1950 i Kreishauptman Krakau-Land 1940–1945) powstały drogą ich wydzielenia z akt „Wydziału Powiatowego w Krakowie, 1930–1950”, przechowywanych już w Archiwum⁶¹. Następnie do zasobu PAP w Krakowie dołączyły: Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Proszowicach, Akta kas i spółdzielni ludowych pow. miechowskiego, Wydział Powiatowy w Krakowie z lat 1889–1914, Wydział Powiatowy w Wieliczce, Wydział Powiatowy w Krakowie (1918–1939), Akta Miasta Wieliczki (1847–1950), Sąd Grodzki w Miechowie (1929–1950), Sąd Grodzki w Słomnikach (1929–1948), Sąd Grodzki w Proszowicach (1929–1948), Starostwo Powiatowe w Krakowie (1945–1950), Centralny Komitet Opieki Społecznej Oddział Powiatowy w Krakowie (1945–1950)⁶². W 1975 r. zasób PAP w Krakowie wynosił 299,5 mb.⁶³ Został on wzbogacony o zespoły: Inspektoratu Oświaty powiatu krakowskiego w Krakowie z l. 1914–1950, Urzędu Stanu Cywilnego parafii Raclawice 1871–1874 i Kasy Stefczyka w Czaplach Małych 1925–1950⁶⁴.

Za A. Kiełbicką i A. Kuniszem, przyjąć należy podział dokumentacji gromadzonej w archiwach powiatowych na pięć grup. Były to:

- 1) akta proweniencji państwowej (m.in. starostwa powiatowe, sądy, notariaty),
- 2) akta samorządowe sięgające niekiedy XIX w. (magistraty i zarządy miejskie, gminy wiejskie),
- 3) akta szkolne i wyznaniowe,
- 4) akta gospodarcze,
- 5) akta podworskie⁶⁵.

⁵⁹ Ibidem, sygn. 29/1129/9.

⁶⁰ Ibidem, sygn. 29/1129/12.

⁶¹ Ibidem, sygn. 29/1129/11.

⁶² Ibidem, sygn. 29/1129/14 i 29/1129/16.

⁶³ A. Kiełbicka, 1989, s. 55.

⁶⁴ ANK, „PAPwK”, sygn. 29/1129/17.

⁶⁵ A. Kiełbicka, 1989, s. 52–53; A. Kunisz, 1962, s. 110–111.

Zgodzić się należy z A. Kielbicką, że Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Krakowie nie stosowało się do wytycznych NDAP mówiących, iż archiwa powiatowe gromadzą archiwalia od 1918 r, a materiały starsze przekazywane są do siedzib macierzystych. Uznano, że te sprzed 1918 r. wiążą się z tradycyjnym charakterem badawczo-historycznym niektórych ośrodków regionalnych i tam je pozostawiono⁶⁶. Trzeba jednak także zaznaczyć, że PAP w Krakowie przekazało do Archiwum Wojewódzkiego Akta Miasta Wieliczki z XVIII w. czy Księgę hipoteczną Skawiny z 1. poł. XIX w.⁶⁷

Podsumowanie

Krótką historią archiwów powiatowych w Polsce, zwanych w środowisku archiwalnym „PAP-ami”, w tym jeszcze krótszą Archiwum Powiatowego w Krakowie, zasługuje na szczegółowe opracowanie. Wszystkie bowiem odegrały znaczącą rolę w procesie kształtowania narastającego zasobu archiwalnego w trudnej powojennej sytuacji. Szczególnie interesujące są lata 1952–1957, kiedy to powiatowe archiwa państwowe stanowiły najniższe hierarchicznie ogniwo sieci archiwów państwowych, bez prawa do wieczystego przechowywania zgromadzonego zasobu. To zaledwie epizodyczny fragment w dziejach archiwów polskich, w którym dostrzeżono potrzebę tworzenia archiwów o charakterze przejściowym, będących pośrednikiem między funkcjonującymi w różnego typu instytucjach składnicami akt a archiwami przechowującymi zasób wieczyste.

Inną, ale niezwykle istotną funkcją archiwów powiatowych była bardzo szeroko pojęta działalność naukowa, kulturalna i oświatowa w społeczności lokalnej. Niejednokrotnie bowiem powstawały one w małych miastach, oddalonych od dużych ośrodków akademickich czy chociażby większych muzeów lub bibliotek z prawdziwego zdarzenia⁶⁸.

Jeśli chodzi o PAP w Krakowie, to z racji lokalizacji jego siedziby nie było potrzeby, by stawał się regionalnym ośrodkiem kultury, a jego utworzenie dopiero w 1959 r., czyli po zmianie wspomnianej koncepcji, skutkowało tym, że nie było placówką o charakterze archiwum przejściowego. Wobec tego jego utworzeniu musiała w szczególności przyświecać idea sprawnej organizacji nadzoru archiwalnego i odciążenia w tym zakresie pracowników Archiwum Państwowego Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego. Idealnie koresponduje to z dążeniem środowiska archiwistów do podtrzymania czy wręcz obrony roli archiwów państwowych jako instytucji naukowych po II wojnie światowej⁶⁹. W krakowskim archiwum wojewódzkim, posiadającym bogaty historyczny zasób i zatrudniającym wybitnych naukowców, przekazanie obowiązków związanych z kontrolowaniem składnic akt instytucji niższego szczebla czy przyjmowaniem ich dokumentacji, musiało być motywacją niezwykle

⁶⁶ A. Kielbicka, 1989, s. 52–53.

⁶⁷ ANK, „PAPwK”, sygn. 29/1129/17.

⁶⁸ Ostatnio na ten temat np. B. Waclawik, 2020.

⁶⁹ D. Magier, 2019, s. 91–98.

silną. Dodatkowo należy wspomnieć, że ogłoszenie rozporządzenia z 1957 r., przyznającego archiwom powiatowym rolę archiwów historycznych, poprzedziła ożywiona dyskusja w gronie archiwistów na temat przyszłej organizacji sieci archiwalnej. Pojawiły się wówczas głosy – i to właśnie w Krakowie – by archiwa państwowe dzieliły się na te z zasobem otwartym i zamkniętym, czyli na te gromadzące zasób „nieważny”, bo najnowszy oraz na te przechowujące zasób atrakcyjny dla badaczy, czyli historyczny⁷⁰.

Pierwotnie archiwa powiatowe nie miały powstawać w miastach wojewódzkich, czyli siedzibach archiwów wojewódzkich. W praktyce jednak od założeń tych w kilku przypadkach, m.in. w Poznaniu, Gdańsku, Wrocławiu, czy właśnie w Krakowie odstąpiono. Czy były to decyzje spowodowane tylko – jak w 1956 r. wyraziła się Maria Bielińska – „[...] szczerą pogardą archiwistów do wszelkich nienaukowych prac organizacyjno-inspekcyjnych”⁷¹? Jest to jedna z możliwych motywacji. Z drugiej bowiem strony archiwa powiatowe na terenie województwa krakowskiego miały prawo przechowywania materiałów archiwalnych wytworzonych przed 1918 r. Opisane tu okoliczności funkcjonowania PAP w Krakowie stanowią o jego wyjątkowości nawet w skali kraju.

Bibliografia

Źródła

- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], „PAPwK” [„Powiatowe Archiwum Państwowe w Krakowie 1952–1975”], sygn. 29/1129/1–7, 29/1129/1–9, 29/1129/11–12, 29/1129/14–18.
- ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], „Archiwum Państwowe w Krakowie”, sygn. 29/819//265–266.
- Dz.U., 1951: Dekret z dnia 29 marca 1951 r. o archiwach państwowych, Dz.U. 1951 nr 19 poz. 149.
- Dz.U., 1957: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1957 r. w sprawie państwowego zasobu archiwalnego, Dz.U. 1957 nr 12 poz. 66.
- Monitor Polski, 1952: Zarządzenie nr 9 Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 stycznia 1952 r. w sprawie sieci archiwalnej, Monitor Polski 1952 nr 9 poz. 87.
- Dz.U.M.O. [Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty], 1950: Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 21 lipca 1950 r. w sprawie utworzenia powiatowych oddziałów wojewódzkich archiwów państwowych, Dz.U.M.O. nr 19 poz. 253.
- NDAP, 1952: Pismo okólne nr A Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 29 lutego 1952 r. w sprawie zabezpieczenia i przejmowania akt przez powiatowe archiwa państwowe, [w:] *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych*, wyb. i oprac. M. Tarakanowska i E. Rosowska, Warszawa 2001, s. 21–22.
- NDAP, 1958: Wytyczne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 24 kwietnia 1958 r. w sprawie nowego profilu archiwów powiatowych, [w:] *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych*, wyb. i oprac. M. Tarakanowska i E. Rosowska, Warszawa 2001, s. 258–259.

⁷⁰ B. Drzewiecki, 2019, s. 72.

⁷¹ Ibidem.

- NDAP, 1960: Zarządzenie nr 16 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 31 lipca 1960 r. w sprawie nadzoru archiwów nad składnicami akt, [w:] *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych*, wyb. i oprac. M. Tarakanowska i E. Rosowska, Warszawa 2001, s. 79–80.
- NDAP, 1963: Zarządzenie nr 5 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 29 lipca 1963 r. w sprawie rozmieszczenia między archiwa państwowe materiałów archiwalnych państwowego zasobu archiwalnego, które powstały i powstają po dniu 22 lipca 1944 r., [w:] *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych*, wyb. i oprac. M. Tarakanowska i E. Rosowska, Warszawa 2001, s. 95–96.
- NDAP, 1970: Zarządzenie nr 2 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 12 stycznia 1970 r. w sprawie rozmieszczenia materiałów archiwalnych państwowego zasobu archiwalnego, które powstały i powstają po dniu 22 lipca 1944 r., [w:] *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych*, wyb. i oprac. M. Tarakanowska i E. Rosowska, Warszawa 2001, s. 122–124.
- NDAP, 1971: Zarządzenie nr 20 NDAP z 10 grudnia 1971 w sprawie nadzoru archiwów państwowych nad materiałami archiwalnymi zakładów pracy. Załącznikiem jest instrukcja w sprawie nadzoru oraz wytyczne określające zakłady, w których powstają materiały archiwalne o wartości źródeł historycznych, [w:] *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych*, wyb. i oprac. M. Tarakanowska i E. Rosowska, Warszawa 2001, s. 125–128.

Opracowania

- Bandurka M., 1968, *Zagadnienie organizacji i pracy archiwów powiatowych*, „Archeion”, 48, 1968, s. 25–35.
- Bielecki K. 1970, *Niektóre problemy powiatowych archiwów państwowych*, „Archeion”, 54, s. 19–24.
- Bielińska M., 1952, *Działalność Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w latach 1950–1951*, „Archeion”, 21, s. 219–225.
- Bielińska M., 1955, *Rozwój sieci archiwalnej w Polsce Ludowej w latach 1944–1953*, „Archeion”, 24, s. 6–14.
- Degen R., 2016, *Archiwa przejściowe w strategii kształtowania zasobu archiwalnego*, [w:] *Archiwa przejściowe i zbiorcze w Polsce. Organizacja i funkcjonowanie*, pod red. D. Drzewieckiej i M. Jabłońskiej, Toruń, s. 33–54.
- Drzewiecka D., 2016, *Archiwa przejściowe i zbiorcze. Definicja, stan badań, organizacja i funkcjonowanie w Polsce i na świecie*, [w:] *Archiwa przejściowe i zbiorcze w Polsce. Organizacja i funkcjonowanie*, pod red. D. Drzewieckiej i M. Jabłońskiej, Toruń, s. 13–32.
- Drzewiecki B., 2019, *Realizacja funkcji archiwalnych w połowie XX wieku w świetle korespondencji zachowanej w spuściznach Włodzimierza Budki i Adama Kamińskiego*, [w:] *Oblicza archiwów i współczesne wyzwania archiwistyki. Studia archiwistyczne*, pod red. P. A. Czyży i D. Magiera, Siedlce, s. 69–79.
- Grzybek J., 1969, *Organizacja pracy naukowej i działalności inspekcyjnej w archiwach powiatowych*, „Archeion”, 51, s. 70–72.
- Kielbicka A., 1989, *Archiwum Państwowe w Krakowie 1951–1980*, Warszawa–Łódź.
- Kunisz A., 1962, *Dziesięć lat pracy i doświadczeń powiatowych archiwów państwowych województwa krakowskiego*, „Archeion”, 36, s. 103–119.

- Magier D., 2019, *Kłątwa Bogdana Krolla. Pracownicy naukowcy i działalność naukowa w polskich archiwach państwowych w świetle literatury archiwalnej z XX i XXI w.*, „Archeion”, 120, s. 89–107.
- Młodkowski T., 1955, *Z doświadczeń archiwisty powiatowego w zakresie badań regionalnych i prac kulturalno-oświatowych w terenie*, „Archeion”, 24, s. 74–86.
- Rączka Z., 1969, *Potrzeby archiwów powiatowych*, „Archeion”, 51, s. 69–70.
- Skalińska-Dindorfowa E., Czajecka B., 1969, *Zadania archiwów powiatowych*, „Archeion”, 51, s. 66–68.
- Wacławik B., 2020, *Kształtowanie się sieci archiwalnej na Pomorzu Wschodnim po 1945 roku*, [w:] *100-lecie polskich archiwów państwowych*, pod red. I. Mamczak-Gadkowskiej i K. Skupieńskiego, Poznań, s. 159–175.